

Vastaus kirjalliseen kysymykseen tutkimus- ja kehittämishankkeiden raportointikäytänteistä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Ari Koposen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 171/2020 vp:

Julkiset kansalliset ja kansainväliset tahot kuten EU, ministeriöt Suomessa ja kunnat tarjoavat paljon erilaisia rahoitusmahdollisuuksia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin. Näiden lisäksi on vielä säätiöitä, rahastoja ja niin edelleen. Tällä hetkellä Aurora-tietokannassa on haettavissa yli 700 avointa rahoitusmahdollisuutta. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteuttamistahoja on näin ollen paljon erilaisia, eikä raportointikäytänteet ole yhteneviä. Jopa ministeriöillä on erilaisia tapoja toteuttaa rahoittamiensa hankkeiden loppuraportoinnit.

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoitus kasvaa vuoden 2020 talousarviossa Tilastokeskuksen mukaan 68,6 miljoonaa euroa edellisvuodesta. Tälle vuodelle määrärahat ovat kokonaisuudessaan 2 062,5 miljoonaa euroa. Koska tutkimukseen ja kehittämistoimintaan laitetaan huomattavia summia, olisi tärkeää, että hankkeita seurattaisiin huolellisesti ja raportoitaisiin riittävän yhtenevästi. Tällöin saataisiin arvokasta tutkimustietoa sekä toimivia toimintamalleja monistettua käytäntöön saakka.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallituksen mielestä valtion tutkimus- ja kehittämisrahoitus hyödynnetty parhaalla mahdollisella tavalla sekä voitaisiinko kaikelle julkiselle kansallisen tason rahoittamalle tutkimus- ja kehittämistoiminnalle muodostaa yhtenevät käytänteet, raportointi- ja seurantamallit?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hallitus on käynnistänyt kansallisen tki-tiekartan valmistelun, jonka tavoitteena on lisätä valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen vaikuttavuutta siten, että Suomen houkuttelevuus tki-investoinneille parane. Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen määrä on viime vuosina ollut laskevuollainen, mutta hallitus on tehnyt korjaavia toimenpiteitä ja lisännyt rahoitusta muun muassa Business Finlandille soveltavan tutkimuksen ja yritysveitoisen tki-toiminnan edistämiseen. Tällä halutaan varmistaa, että tutkimuksen tuotokset saadaan laajasti yhteiskunnan ja elinkeinoelämän käyttöön.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 171/2020 vp

Julkisen rahoituksen vaikuttavuuden arviointi on tullut yhä tärkeämmäksi. Arviointituloksia ja ennakoivaa arviointia hyödynnetään myös aiempaa enemmän innovaatiopolitiikan suunnittelu- ja kehitystyössä.

Yliopistojen yhtenä päätehtävänä on tehdä korkeatasoista tutkimusta ja tätä mitataan muun muassa jatkotutkimusten sekä tieteellisen julkaisutoiminnan pohjalta. Tutkimuksessa käytetyt indikaattorit vaikuttavat yliopistojen opetus- ja kulttuuriministeriöltä saamaan rahoitukseen osana rahoitusmallia. Yliopistojen saama ulkopuolinen tutkimusrahoitus on vertaisarvioitua kansainvälistä tai kansallista rahoitusta. Myös tämän rahoituksen määrä toimii indikaattorina rahoitusmallissa. Suomen Akatemia painottaa kaikessa tutkimusrahoituksessaan strategiansa mukaisesti tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä tieteen uudistumista. Tavoitteena on tieteellisesti kunnianhimoisten hankkeiden mahdollistaminen. Korkeatasoinen kansainvälinen vertaisarviointi on Akatemian keskeisin työväline parhaiden ja lupaavimpien hankkeiden tunnistamisessa. Suomen Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) rahoittaa ratkaisukeskeistä ja ilmiölähtöistä tutkimusta. Rahoitettavien hankkeiden tulee olla yhteiskunnallisesti merkittäviä ja vaikuttavia sekä tieteellisesti korkealaatuisia. Hankkeiden tieteellisen laadun sekä yhteiskunnallisen merkittävyyden vertaisarviointiin osallistuu sekä kansainvälisiä että kotimaisia asiantuntijoita.

Business Finlandin tutkimus- ja kehittämisrahoituksen vaikutuksia yrityksille, toimialoille ja koko kansantaloudelle arvioidaan säännöllisesti. Tutkimuksissa on havaittu, että julkinen t&k-rahoitus on lisännyt yritysten omaa panostusta t&k-toimintaan (Einiö 2014), mikä on yksi julkisen tuen tavoite. Tekesin (nyk. Business Finlandin) rahoitus on ollut mukana lähes 65 prosentissa Suomessa syntyneistä innovaatioista (Sfinno tietokanta, VTT). Tekesin rahoituksella on kausaalinen vaikutus startup-yritysten kasvuun. Lisäksi rahoitettujen startupien toteutunut menestys vaihtelee vertailuryhmän yrityksiä enemmän, mikä viittaa oikeansuuntaiseen riskinottoon rahoitettavien hankkeiden valinnassa (Halme - Rouvinen et al. 2018a). Tekesin rahoittamat pk-yritykset ovat lisänneet työllisyyttä Suomessa sekä vientiä (Halme - Rouvinen et al. 2018b). Suurten yritysten kohdalla saadut arviointitulokset viittaavat siihen, että ekosysteemit lisäävät yhteistyötä ja uuden tiedon syntymistä markkinoille, ns. ulkoisvaikutuksia. Selkein lisäarvon vaikutus on ollut suurissa, pitkäaikaisissa ja todella uusissa tai radikaaleissa SHOK-, suuryritys- ja tutkimushankkeissa (Piirainen et al. 2019).

Raportointikäytänteistä

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta kolmas osa ohjautuu yliopistoille ja ammattikorkeakouluille korkeakoululakien mukaisesti. Suomen Akatemia ja Business Finland jakavat kumpikin reilun viidesosan valtion t&k-rahoituksesta kilpailtuna rahoituksena korkeakouluille, tutkimuslaitoksille, yrityksille ja muille toimijoille. Valtion tutkimuslaitokset saavat perusrahoituksensa ohjaavien ministeriöiden tulos- ja omistajaohjauskäytäntöjen mukaisesti. Raportointikäytännöt vaihtelevat eri rahoituslähteittäin, mutta viime aikoina toimijoiden kesken on ollut pyrkimystä yhtenäistää käytäntöjä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 171/2020 vp

Suomen kansallisten tutkimusrahoittajien on toivottu käyttävän rahoituksessaan kokonaiskustannusmallia kokonaiskustannusmallityöryhmän suositusten mukaisesti. Se helpottaisi rahoituksen saajien taloushallintoa ja hankesuranta. Suurimmat tutkimusrahoittajat, Suomen Akatemia ja Business Finland noudattavatkin tätä mallia. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja mm. opetushallitus eivät ole siirtyneet käyttämään kokonaiskustannusmallia. Tutkimusrahoituksen saajat ovat käyneet säätiöiden kanssa keskustelua, mutta nämä ovat toistaiseksi pitäytyneet omissa rahoitusmallissaan. Mallit eivät monesti tue tutkimuksen toteuttajien välillisiä kustannuksia.

Suomen Akatemia myöntää rahoitusta tutkimusorganisaatioille valtionavustuslain mukaisesti. Rahoituksesta 80% kanavoituu korkeakouluille. Tutkimusrahoituksen saajaorganisaatioiden sisäiset seuranta- ja laskentakäytännöt vaihtelevat ja vaikuttavat siihen, kuinka paljon rahoituksesta ohjautuu välittömästi suoraan toteutettavaan hankkeeseen. Kokonaiskustannusmallin arviointia varten on juuri perustettu työryhmä, jonka tehtävänä on mm. selvittää korkeakoulujen sisäiset käytännöt kokonaiskustannusmallisessa rahoituksessa.

Kaikkien rahoittajien yhteneväiset käytännöt raportoinnissa ja seurannassa edistäisivät esim. kustannuksiin liittyvien digitaalisten raportointimahdollisuuksien käyttöönottoa. Valtiovarainministeriön johdolla on käynnissä Valtionavustustoiminnan kehittäminen ja digitalisointihanke, johon osallistuvat kaikki ministeriöt ja valtionavustuksia myöntävät virastot. Hankkeen tavoitteena on lisätä valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta, läpinäkyvyyttä ja avoimuutta sekä selkeyttä ja sujuvoittaa valtionavustusten hakuprosesseja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla on parhaillaan valmisteilla eri hallinnonalojen yhteinen kansallinen tutkimustietovaranto, joka osaltaan yhtenäistää raportointi- ja seurantamallien käytänteiden yhtenäistämistä. Kesäkuussa aukeava palvelu kerää ja jakaa tietoa Suomessa tehtävästä tieteellisestä tutkimuksesta välittämällä tietoa mm. julkaisuista, tutkimusaineistoista, tutkimusinfrastruktuureista, tutkijoista ja tutkimushankkeista. Palveluun kootaan tietoja sekä julkisin että yksityisin varoin tuotetusta tutkimuksesta. Tutkimustyöhön ja sen tuloksiin kytkeytyvien tietovirtojen järjeistäminen vähentää hallinnollista työtaakkaa sekä parantaa tietojen saatavuutta ja löydettävyyttä. Yhtenäisestä tavasta kuvata tutkimusta ja sen tuloksia hyötyvät niin tietoon perustuvia päätöksiä tekevä hallinto kuin sitä hyödyntävät kansalaisetkin. Julkisin varoin tuotetun tutkimuksen tulokset tulevat palvelun kautta kaikille avoimesti näkyville.

Vaikka kansallisen rahoituksen laskentaperiaatteita ja myöntöprosesseja saadaan yhtenäistettyä, rahoittajilla voi olla mm. EU:n komission edellyttämiä raportointivelvoitteita, jotka monesti ovat huomattavasti raskaampia kuin puhtaasti kansalliset vaatimukset.

Helsingissä 7.4.2020

Elinkeinoministeri Mika Lintilä